

4 پرسش درباره زکات فطره و پاسخ به آنها

در مورد زکات فطره چهار سؤال مطرح است: این چهار سؤال را اگر جواب بدهیم، اجمالاً احکام زکات فطره بیان می‌شود.

در مورد زکات فطره چهار سؤال مطرح است: این چهار سؤال را اگر جواب بدهیم، اجمالاً احکام زکات فطره بیان می‌شود. به گزارش دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی امام خامنه‌ای، متن بیانات حجت الاسلام فلاح زاده درباره زکات فطره به شرح زیر است.

اول. اینکه پرداختن زکات فطره بر چه کسانی واجب است؟ چه کسانی باید زکات فطره بدهند؟ آیا بر همه واجب است؟ دوم. اینکه چه وقت باید زکات فطره پرداخته شود؟ سوم. چه مقدار و چه چیز؟ چهارم. مصرف زکات فطره کدام است و کجا باید صرف بشود؟

اما سؤال اول: زکات فطره بر چه کسانی واجب است؟ کسانی که در شب عید فطر مکلف باشند و فقیر نباشند و نان خور دیگران هم نباشند. کسانی که این شرایط را داشته باشند باید زکات فطره خودشان را و کسانی که نان خور آنها هستند، تحت تکفل آنها هستند - ولو واجب النفقه هم نباشند - نان خور او به حساب بیایند باید زکات فطره ی آنها را هم بپردازد. اما کسی که مکلف نیست مثل بچه ای که هنوز بالغ نشده است، زکات و نماز بر او واجب نیست، زکات فطره ی او را باید سرپرست او بپردازد. کسی که فقیر است، زکات فطره بر او واجب نیست؛ بلکه میتواند زکات فطره دریافت کند و خرج کند. هر چند فرموده اند افراد ناتوان هم اگر مثلاً خانواده پنج، شش نفره هستند حداقل به اندازه یک صاع، زکات فطره یک نفر را دست به دست کنند، در نهایت همان را بپردازند؛ تا از این اجر و ثواب برخوردار بشوند.

و اما سؤال دوم: چه وقت زکات فطره بپردازیم؟ وقت پرداختن زکات فطره از شب عید است - یعنی از مغرب روز قبل عید - تا ظهر روز عید. این نکته را من خدمت شما برادران و خواهران عرض کنم، زکات فطره یک واجب عبادی است؛ یعنی افزون بر اینکه یک فریضه و واجب است، یک عبادت هم هست. حتماً آنچه را که می‌پردازیم باید به نیت زکات و به قصد قربت باشد؛ همانطور که نماز می‌خوانیم و وضو می‌گیریم و روزه می‌گیریم، زکات را بپردازیم. پس مسئله ی مهمی است. تأخیر هم نیندازید. حتی فرموده اند، احتیاط واجب آن است که قبل از نماز عید، زکات فطره تان را بپردازید. مشاهده شده است که بعضی از افراد با اینکه صندوق هایی از طرف مؤسسات هست که زکات فطره را دریافت میکنند، پس از خواندن نماز عید و هنگام برگشت از نماز، زکات فطره را می‌پردازند. خوب، لاقلاً به این احتیاط عمل بشود. مقید باشید و در وقت، زکات فطره را بپردازید. حتی فرموده اند که اگر کسی امکان پرداختن برایش وجود ندارد، زکات فطره را کنار بگذارد تا بعداً بپردازد. این هم زمان پرداختن زکات فطره. اگر از سالهای گذشته به کسی زکات فطره واجب بوده و نپرداخته است، این زمان ندارد ولی خوب است که در همان روز عید، فطره ی گذشته را هم بپردازد.

اما مقدار و جنس زکات فطره. چه مقدار و چه چیزی؟ برای هر نفر یک صاع که حدود سه کیلو هست. سه کیلو گندم، جو، برنج، ذرت، خرما و امثال اینها. معمولاً چون پرداخت قیمت آن هم اشکالی ندارد، قیمتی هم اعلام می‌شود؛ و چه خوب است که انسان، آنچه را که در ماه مبارک رمضان، قوت غالب او بوده، به فقرا هم همان را بدهد. نه اینکه خودمان بهترین غذاها را خورده باشیم و برنج بخوریم و به فقرا نان خالی بدهیم. تازه ما گندم می‌دهیم که هنوز نان هم نشده است. گرچه اگر همان گندم را هم - که حداقل است - بپردازید اشکالی ندارد؛ اما احتیاط مستحب است که آنچه را که بیشتر خودتان مصرف می‌کنید، از این حبوبات که گفته شد، بپردازید. بنابراین مثلاً در یک خانواده شش نفره، سرپرست خانواده که خرج دیگران را می‌دهد، او باید زکات فطره ی خودش و پنج نفر دیگری که تحت تکفل او هست یعنی شش ضربدر سه، که میشود هیجده کیلو یا قیمت هیجده کیلو را بپردازد.

و اما مصرف زکات فطره. مصرف زکات فطره همان مصرف زکات اموال است که در قرآن هم وارد شده است: «انما الصدقات للفقراء و المساکین...» تا آخر آیه. اما یک احتیاط استحبابی در اینجا وجود دارد - حتی برخی از فقرا و مراجع معظم تقلید احتیاط واجب هم دارند که حتی المقدور به «فقرا» داده بشود. افراد فقیر و مستمند. اگر فقرا نبودند، مصارف دیگر، مثل مسجد و امور خیر و امثال اینها که مصارف زکات هست. فقیر هم به معنای گدا نیست.

ممکن است شخص گدا نباشد و فقیر باشد. ممکن است فقیر باشد و گدایی نکند. ممکن هم هست که فقیر باشد و گدایی هم نکند. فقیر کسی است که خرج او بیش از دخلش است؛ یعنی درآمد سالش را ندارد و تأمین نمیشود. به چنین شخصی فقیر میگویند و میشود به او زکات فطره را پرداخت کرد. سؤال میکنند که آیا به این نهادها و مؤسسات هم میتوانیم بپردازیم؟ بله، اگر مورد اطمینان باشند که به مصرف زکات فطره میرسانند اشکالی ندارد.

درباره فطره میهمان که خیلی سؤال میشود - چون گفتیم کسی که نان خور دیگری است، زکات فطره بر خودش واجب نیست و آن میزبان یا کسی که خرجی او را میدهد زکات فطره اش را باید بدهد - میهمان اگر در حدی باشد که نان خور به حساب بیاید (مثلاً شب عید آمده و پنج شب دیگر هم میخواهد بماند یا پنج شب است که آمده و شب عید هم هست یا فردی است که گهگاه خانه شماس، کسی از فامیل که گهگاهی به خانه شما می‌آید و شب عید هم آمده است که عرفاً میگویند که او نان خور

شماست) بله زکات فطره بر عهده شماست. اما اگر در این حد نباشد، مثلاً یک شب شما افطاری می‌دهید، افرادی را دعوت می‌کنید یا یک فردی به عنوان میهمان آمده است، او عرفاً و معمولاً نان خور به حساب نمی‌آید و زکات فطره اش بر عهده خودش است.

نکته ی دیگر اینکه کسی که زکات فطره اش بر عهده ی دیگری هست، خودش همین جوری نمیتواند بپردازد. مثلاً یک شخصی است کار هم میکند، اما در خانه ی پدرش زندگی میکند و ازدواج هم نکرده است و خرجش هم با پدرش است. بگوید حالا که خودم پول دارم، زکات فطره ام را خودم میدهم. این زکات فطره بر سرپرست او واجب است، شما باید وکالت بگیری و پرداخت زکات فطره به صورت تبرعی صحیح نیست. به پدرت بگویی که زکات فطره ی من که بر شما واجب است، من از طرف شما میپردازم. این اشکالی ندارد.

فطره ی سربازها و کسانی که در بیمارستانها یا ادارات و امثال آن شیفت کاریشان هست، اگر خرجشان با خودشان است، زکات فطره هم با خودشان است و اگر دیگری خرجشان را میدهد، زکات فطره بر عهده اوست. زکات فطره ی کسی بر بیت المال واجب نیست. نه بیمارستان، نه اداره و نه جاهای دیگر از این قبیل. ممکن است بگویید آقا، سحری و افطاری ما را یک ماه پادگان داده است. نه، عرفاً شما نان خور هر کسی که هستید یا اگر خرجیتان با خودتان است زکات فطره هم با خودتان است. چند تفاوت اجمالی بین زکات فطره و كفاره هست که من به آنها اشاره میکنم.

كفاره بر همه افراد واجب نمیشود، فقط بر کسانی که روزه نگرفته اند واجب میشود که تفصیلش گفته شده است؛ اما زکات فطره بر همه افرادی که آن شرائط را داشته اند، واجب میشود؛ چه روزه گرفته باشند و چه روزه نگرفته باشند.

در كفاره حتما باید طعام داده شود، یعنی یا گندم باشد یا جو باشد یا آرد، خرما یا برنج باشد و قیمت كفاره کفایت نمی کند. مگر اینکه آدم پول را به فقیر بدهد و به او بگوید که شما با این پول نان تهیه کن یا برنج بخر. ضمناً آن پول باید به قدر قیمت برنج هم باشد. چون بعضی از افراد، فطره ی دیگران را مثلاً به قیمت گندم سه هزار و پانصد تومان جمع آوری میکنند و مثلاً سی یا چهل تا سه هزار و پانصد تومان میشود؛ بعد میروند و برنج میدهند، میشود به اندازه ده نفر غذا. این کفایت نمیکند. یا از مردم نگیرید یا آن ناقصیش را خودتان جبران کنید. یا اگر میخواهید به برنج تبدیل کنید از همان اول قیمت برنج را بگیرید. به همان تعداد باید پرداخته شود. اما در زکات فطره، پرداخت قیمت غذا هم اشکالی ندارد که گفته شد.

كفاره، وقت معین ندارد، هر چه زودتر بپردازید، بهتر است؛ اما زکات فطره وقت دارد. مصرف كفاره، فقط فقرا هستند ولی در مصرف زکات فطره، غیر فقرا هم هستند ولی احتیاط مستحب است که به فقرا داده شود.

مقدار كفاره متفاوت است، اما همچنانکه گفته شد، مقدار زکات فطره ثابت است: برای هر نفری سه کیلو از چیزهایی که گفته شد.

كفاره به سادات هم اگر فقیر باشد، میرسد و میشود آنرا به سید فقیر داد؛ ولی زکات فطره را به سید فقیر نمیشود داد، مگر کسی که زکات می دهد، خودش هم سید باشد؛ که می تواند زکات فطره اش را به سید فقیر یا غیر سید بپردازد.